

НАКНАДНА НЕМОГУЋНОСТ ИЗВРШЕЊА КАО ОСНОВ ПРЕСТАНКА УГОВОРА У МЕЂУНАРОДНОМ ЈАВНОМ ПРАВУ

doi:10.7168/spm.12.1845.13J

Апстракт

Један од основа престанка дејства уговора јесте накнадна немогућност извршења. Већина теоретичара овај основ своди на физичку немогућност извршења под којим подразумевају нестанак предмета уговора. Овакав став прихвата и Конвенција о уговорном праву у члану 61. Међутим, поред физичке немогућности извршења, у теорији се наводе и правна, социолошка и морална немогућност извршења.

У овом раду изложићемо услове за примјену физичке немогућности извршења и изнијети ставове угледних теоретичара међународног права. Након навођења ставова угледних теоретичара изнијећемо своје ставове, те се осврнути на однос између накнадне немогућности извршења и суштинске промјене околности.

Кључне ријечи: накнадна немогућност извршења, члан 61 Конвенције о уговорном праву, престанак дејства уговора, виша сила (*vis major; force majeure*), суштинска промјена околности (*rebus sic stantibus*).

* Мр Његослав Јовић

УВОД

Уговори подлијежу различитим промјенама у току свог трајања, али они важе и обавезују, све док не буду измијењени или буду престали да важе у складу са правилима међународнога права. Промјене које доводе до престанка дејства или суспензије уговора могу бити засноване на вољи странака или на правилима објективног међународног права.

Основи престанка и суспензије уговора могу бити људске радње или природни догађаји. Да би их међународно право квалификовало као основе престанка уговора потребно је да се одликују законитошћу и аутономношћу¹. Трајање и важност уговора престају готово из истих разлога као и у унутрашњем праву. Мада су ови основи престанка дејства уговора слични, постоје одређене разлике и особености које су својствене међународном праву. Проф. Крећа основе престанка уговора дијели у двије основне групе:

„а) основи престанка засновани на вољи странака (отказ, престанак уговора прећутним путем, престанак уговора изричитим престанком свих уговорница и престанак уговора на основу уговорних одредаба – проток рока, раскидни услов и отказ);

б) основи престанка уговора засновани на правилима објективног међународног права (накнадна немогућност извршења, битно кршење одредаба уговора, правна немогућност извршења, суштинска промјена околности и извршење уговора)².

Накнадна немогућност извршења спада у основе престанка уговора засноване на правилима објективног међународног права. Како један од основа престанка уговора има доста сличности са суштинском промјеном околности (*rebus sic stantibus*), те ћемо указати на основне разлике између њих. У наставку рада ћемо се осврнути на развој накнадне немогућности извршења до усвајања Бечке конвенције о уговорном праву, а затим на рјешење усвојено у Конвенцији.

¹ М. Крећа, Међународно јавно право, Београд 2010, 472.

² М. Крећа, 473.

1. НАКНАДНА НЕМОГУЋНОСТ ИЗВРШЕЊА КАО ОСНОВ ПРЕСТАНКА УГОВОРА

Накнадна немогућност извршења као основ престанка уговора постојала је и у римском праву. Немогућност је морала да буде објективна и у начелу трајна, јер само тако престаје дужникова одговорност. То је нарочито био случај када ствар која спада у *species* пропадне без дужникове кривице, изузев случајева у којима дужник одговара и за случајну пропаст ствари (*custodia*)³.

Немогућност извршења је околност која може имати за последицу ништавост уговора (ако је немогућност извршења постојала у часу закључења уговора), или престанак уговора (ако је немогућност извршења наступила последице закључења уговора).

У теорији међународног права наводе се четири облика немогућности извршења. То су: физичка, правна, социолошка и морална немогућност извршења.

Физичка немогућност извршења је најшире прихваћена у теорији и пракси. Своди се на нестанак предмета (објекта) уговора усљед дејства више силе (*vis major; force majeure*). Као такву прихвата је и Конвенција о уговорном праву у члану 61.

Правна немогућност извршења у прошлости је имала више појавних облика. Данас би се као правна немогућност могло прихватити рјешење утврђено у члану 64 Конвенције о уговорном праву. Мада је насловљен са „Настанак нове императивне норме општег међународног права (*jus cogens*)“ члан 64 представља правну немогућност извршења и гласи: „Ако настане нова императивна норма општег међународног права, сваки постојећи уговор који је у сукобу са овом нормом постаје ништав и престаје да важи“. Међутим, он представља самосталан основ престанка уговора у Конвенцији⁴, тако да га у овом раду нећемо детаљније образлагати.

³ А. Ромац, *Римско право*, Загреб 1989, 279.

⁴ Комисија се вјероватно служила практичним разлозима када је одвојила „накнадну (физичку) немогућност извршења“ (члан 61) и „настанак нове императивне норме општег међународног права“ (члан 64), коју сматрамо као вид правне немогућности извршења, као два одвојена основа престанка уговора.

Под социолошком немогућности извршења у теорији се подразумева сукоб одредаба уговора са друштвеним законима развоја у најширем смислу ријечи⁵. Она у позитивном међународном праву нема упоришта, те има само теоријски значај.

Постоји мишљење међу старијим теоретичарима да предмет уговора не може бити неморалан, те да постоји морална немогућност извршења уговора као посебан облик. Међутим, чак и под претпоставком да у међународном праву постоји норма која забрањује предузимање неморалних радњи, установа моралне немогућности извршења била би од врло сумњиве користи, јер међународни поредак не познаје објективни ауторитет који би био овлашћен да даје оцјене шта је морално, а шта није⁶.

Теоретичари међународног права наводили су разне правне конструкције као примјер да би лакше објаснили немогућност извршења. Међународна пракса није богата по питању позивања на накнадну немогућност извршења као на основ престанка уговора.

Међу узроцима који чине даље извршење немогућим Весна Црнић-Гротић издваја оне „који се односе на нестанак његовог предмета, суштинску промјену околности, прекид дипломатских и конзуларних односа, те настанак нове императивне норме општег међународног права“⁷.

Опенхајм-Лаутерпахт (Oppenheim-Lauterpacht) наводе да уговори могу изгубити своју обавезност на више начина (*voidance*), укључујући и немогућност извршења уговора до које дође након склапања уговора. Наводе примјер закључења уговора о савезу између три државе, а потом дође до избијања рата између двије од њих. У том случају, трећа држава не може да изврши уговор⁸.

Бартош истиче да уговор престаје и онда када његово извршење постаје физички немогуће. Наводи примјере уговора о међународној

⁵ М. Крећа, *Престанак дејства уговора у савременом међународном јавном праву*, Београд 1988, 61.

⁶ М. Крећа, 1988, 62.

⁷ В. Црнић-Гротић, *Право међународних уговора*, Ријека 2002, 274.

⁸ Oppenheim-Lauterpacht, *International Law: A Treatise*, Eighth edition, London 1955, 945.

службености над једним острвом који престаје нестанком тог острва, затим, да уговор о риболову на пограничној ријеци престаје ако промјеном границе или наглом промјеном ријечног тока та ријека добије карактер националне ријеке. У већини случајева овдје се ради о нес- танку објекта уговора⁹.

Андраши (Andrassy) наводи примјер престанка уговора усљед нес- танка објекта: „примјеном одредбе Конвенције о епиконтиненталном појасу да се епиконтинентални појас двију сусједних држава дијели цртом једнаке удаљености, Данска и Холандија склопиле су 1966. године уговор о разграничењу својих дијелова на мјесту гдје се они додирују. Касније (1971) су се те двије државе нагодиле са Савезном Републиком Њемачком одступајући од правила о црти једнаке удаљености, тако да је Њемачка добила дио епиконтиненталног појаса између данског и холандског дијела, па се та два дијела више не додирују. Како је нестао објект разграничења из првоспоменутог уго- вора, тај уговор постао је беспредметан и он би самим тим престао“¹⁰.

У случају *Barcelona Traction, Light and Power Co.* који је вођен пред Међународним судом правде 1964. године једно од спорних питања било је везано за проблем надлежности Суда која се заснивала на једној одредби уговора о мирном рјешавању спорова између Белгије и Шпаније. Та одредба предвиђала је надлежност Сталног суда међуна- родне правде. Међутим, Суд је до времена настанка спора нестао, а Шпанија је тврдила да је нестао предмет те одредбе и да је она постала непримјенива. Међународни суд правде сматрао је да тај предмет није био „рјешавање спора пред Сталним судом међународне правде“, већ „суштинско рјешавање спора“. Суд је сматрао да је неважан судски орган који ће тај поступак водити, будући да је он само средство за остварење тог објекта¹¹. Међународни суд правде заузео је сличан став и приликом давања Савјетодавног мишљења о Југозападној Африци 1950. године, одбацивши тврдњу да је уговор о мандату престао да

⁹ М. Бартош, *Међународно јавно право, Уговорно право - III књига*, Београд 1958, 401.

¹⁰ J. Andrassy, *Međunarodno pravo*, Zagreb 1976, 348.

¹¹ *Barcelona Traction, Light and Power Co., Ltd., Preliminary Objections, Judgment of 24 July 1964*, ICJ Rep. 1964, p. 6, 38.

важи због нестанка предмета, тј. Лиге народа и њених контролних механизма¹².

Наведени примјери познатих теоретичара међународног права доприносе бољем сагледавању проблема око примјене накнадне немогућности извршења. Судска пракса је оскудна, али ипак даје свој допринос који ће имати великог значаја за будуће случајеве у којима ће се државе позивати на накнадну немогућност извршења.

2. РЈЕШЕЊЕ УТВРЂЕНО КОНВЕНЦИЈОМ О УГОВОРНОМ ПРАВУ

Комисија за међународно право је у члану 58 Нацрта Конвенције о уговорном праву предложила сљедећи текст:

„Странка се може позвати на немогућност извршења уговора као на разлог за његов престанак уколико је немогућност резултат трајног нестанка или уништења предмета неопходног за извршење уговора. Ако је немогућност привремена, може се навести само као разлог за обустављање примјене уговора“¹³.

Члан 61 Конвенције о уговорном праву проширен је на Конференцији у Бечу и он омогућава да се странка може позвати на немогућност извршења уговора „као на разлог за његов престанак“ или „за повлачење из њега“, те гласи:

„1. Странка се може позвати на немогућност извршења уговора као разлог за његов престанак или за повлачење из њега, ако је та немогућност резултат коначног нестанка или уништења предмета неопходног за извршење овог уговора. Ако је немогућност привремена, може се навести само као разлог за обустављање примјене уговора.

2. Странка се не може позвати на немогућност извршења као на разлог за престанак уговора, за повлачење из њега или за обустављање

¹² International Status of South-West Africa, Adv. Op. of 11 July 1950, ICJ Reports 1950, p. 128, 132-133, 136. Слично вид. В. Црнић-Гротић, 278; Комисија за међународно право је често узимала за примјер овај случај. Шире види Yearbook of International Law Commission (YILC) 1963, I, 132-135 и 158-163.

¹³ YILC, 1966, II, 255.

његове примјене, ако је до те немогућности дошло тако што је странка која се на њу позива прекршила обавезу из уговора, или неку другу међународну обавезу према некој другој странки уговора“.

Конвенција у овом члану прихвата концепт физичке немогућности извршења уговора који поистовјеђује са стварним нестанком физичког предмета уговора. Физичка немогућност мора да буде стварна и објективна као што је случај са предметом који сасвим нестане или буде уништен, а не постоји могућност да буде замијењен. Она може бити привременог или трајног карактера. Ако је привремена, она омогућава само суспензију уговора. Комисија је сматрала да су случајеви „гдје *force majeure* може бити истакнута, као одбрана која ослобађа једну страну од одговорности за неизвршење уговора¹⁴“ су, заправо, случајеви привремене немогућности. Позивање на вишу силу (*vis major; force majeure*) као разлог немогућности извршења није ушао имплицитно у текст члана 61. Међутим, тумачењем става 1 који утврђује да немогућност извршења уговора произилази из „коначног нестанка или уништења предмета неопходног за извршење уговора“ налазимо елементе више силе. Проблем постоји што виша сила (*force majeure*) није дефинисана у Конвенцији, а у међународном праву, иако је прихваћена, изазива нејасноће. Накнадна немогућност извршења не мора нужно да се поклапа са вишом силом. Виша сила може само привремено да онемогући извршење уговора, што је предлагала Комисија¹⁵, а може и да доведе до немогућности извршења. Питање је да ли предмет уништен вишом силом доводи до немогућности извршења ако је замјењив. Одговор је прије негативан. У случају трајне немогућности извршења примјењив је члан 70 Конвенције који носи наслов „Посљедице престанка уговора“ и гласи:

„1. Осим ако то није одређено уговором или ако чланице не одлуче друкчије, чињеница да је уговор престао на основу својих одредаба или према овој Конвенцији:

а) ослобађа чланице даљег извршавања уговора;

¹⁴ *Ibid.*, 256, пар. 3.

¹⁵ *Ibid.*, 256, пар. 3.

- б) не крши никакво право, никакву обавезу нити икакву правну ситуацију чланица, који су настали извршењем уговора прије његовог престанка.

2. Ако нека држава откаже вишестрани уговор или се повуче из њега, тачка 1 примјењује се у односима између ове државе и сваке од осталих чланица уговора, почев од дана када ово отказивање или ово повлачење ступи на снагу“.

Случајеви накнадне немогућности извршења које наводи Комисија су хипотетички случајеви. Комисија је у Коментару на члан 58 Нацрта Конвенције навела примјере као што су: „потапање острва, пресушивање ријеке, рушење бране или хидро-електричне инсталације неопходне за извршење уговора“¹⁶.

Комисија је разматрала да ли је нестанак или уништење међународног субјекта као једне од страна у билатералном уговору примјер немогућности извршења. Међутим, питање нестанка међународног субјекта спада у област сукцесије држава, те би било непожељно да се прејудицира исход сукцесије, тако да је Комисија одустала од овог приједлога.

Услови који су неопходни да би наступила физичка накнадна немогућност извршења су: а) да је настао дефинитиван нестанак или уништење предмета уговора; б) да је до нестанка или уништења предмета уговора дошло усљед више силе (мада не мора увијек да је дошло до нестанка или уништења предмета уговора усљед више силе, на шта су указивали у Комисији, јер накнадна немогућност извршења и виша сила не морају увијек да се поклапају); в) да постоји узрочна веза између више силе и немогућности извршења уговора; и г) да је предмет до чијег је нестанка или уништења дошло неопходан за извршење уговора¹⁷.

¹⁶ *Ibid.*, 256, пар. 2; Исте примјере прихватају и наводе I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, Fourth edition, Oxford 1990, 619 и. M.N. Shaw, *International Law*, Fifth edition, Cambridge 2003, 855.

¹⁷ Упор. М. Крећа, 1988, 61 и М. Крећа, „Накнадна немогућност извршења уговора у међународном јавном праву“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 3-4/1981, 287.

У случају Габичиково-Нагимарос (*Gabcikovo-Nagymaros*) пројекта између Мађарске и Словачке, Мађарска се позвала на члан 61 Конвенције о уговорном праву, односно, на немогућност извршења уговора због нестанка његовог предмета. Мађарска је сматрала да је предмет уговора „заједнички инвестицијски подухват“, будући да члан 61 није ограничен на физички предмет уговора. Суд је сматрао да Мађарска не тумачи исправно члан 61 а за то је потврду тражио у *travaux préparatoires* Конвенције о уговорном праву¹⁸. Суд би додао да уколико заједничко искоришћавање инвестиције више није било могуће, онда је то изворно било стога што Мађарска није извршила већину радова за које је била одговорна према Уговору из 1977. године; Члан 61 став 2 Бечке конвенције изричито предвиђа да се немогућност извршења не може позвати као разлог престанка уговора од стране странке тога уговора ако је последица кршења те странке властите обавезе која произилази из тог уговора¹⁹.

По питању члана 61 није било много дискусије на Конференцији у Бечу. Став 2 додат је у текст на приједлог делегације Холандије²⁰. Став 2 остао је ограничен на случајеве у којима је странка која се позива на промјене, била крива за кршење обавезе са своје стране. Покриће за овакво тумачење налазимо у општем принципу права према којем странка не може да искористи сопствене грешке у своју корист, истакнуто у *Factory at Chorzow Case*²¹.

Накнадна немогућност извршења као основ престанка уговора не дјелује аутоматски, већ омогућава странки да се позове на промјену околности која је довела до немогућности извршења уговора да би раскинула уговор или га суспендовала. Ако би се немогућност извршења аутоматски примјењивала, постојао би ризик од неоправданих и произвољних изговора за престанак уговора које би државе саме утврђивале.

¹⁸ Case Concerning The Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), ICJ Reports 1997, 63, пар. 102.

¹⁹ *Ibid.*, 63-64. пар. 103.

²⁰ Наведено према I. Sinclair, *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, 1984, 191.

²¹ P.C.I.J. (1927), Series A, No. 9 at p. 31.

3. ОДНОС ИЗМЕЂУ НАКНАДНЕ НЕМОГУЋНОСТИ ИЗВРШЕЊА И СУШТИНСКЕ ПРОМЈЕНЕ ОКОЛНОСТИ (*REBUS SIC STANTIBUS*)

Схватање које идентификује накнадну немогућност извршења и *rebus sic stantibus* посебно је елаборирано у њемачкој школи²², англо-саксонској пракси²³ и теорији непредвидљивости (*Théorie de l'imprévision*) у француском административном судству²⁴.

Лаутерпахт (Lauterpacht) анализирајући доктрину *rebus sic stantibus* као општи правни принцип, међу примјере правила и доктрина заснованих на непредвидљивој промјени околности убраја, између осталих, и правило *ad impossibilia nemo tenetur* и различите манифестације теорије осујећења (*doctrine of frustration*) или накнадне немогућности извршења²⁵.

Мишљење да би требало да се комбинују физичка немогућност извршења и суштинска промјена околности (чланови 21 и 22 Нацрта из 1963. године) у Комисији за међународно право заступали су Табиби²⁶ (*Tabibi*), Лахс²⁷ (*Lachs*) и Ел-Ериан²⁸ (*El-Erian*) док је Вердрос²⁹ (*Verdross*) сматрао да се ови чланови односе на веома различите ствари и да их не треба комбиновати. Са Вердросовим мишљењем сложила се већина чланова Комисије. Комисија, међутим, сматра да се „немогућност извршења“ и „суштинска промјена околности“ разликују у погледу основа којим би уговор престао, и да треба да буду одвојени. Иако можда постоје гранични случајеви у којима ова два члана имају тенденцију да се преклапају, крите-

²² J. C. Bluntchli, *Le Droit International Codifié*, I, 1895; Nippold, *Der Völkerrechtliche Vertrag*, 1984, 235.

²³ F. Pollock, *Principles of contracts*, 1936, 293-296.

²⁴ G. Scelle, *Théorie Juridique de la révision des traités*, 1936, 29-38; Вид. М. Крећа, *Престанак дејства уговора у савременом међународном јавном праву*, Београд, 1988, 136-137.

²⁵ H. Lauterpacht, *The Function of Law in the International Community*, 1933, 273; Слично и Woolsey, 350. Цитирано према М. Крећа, 1988, 136.

²⁶ YILC, 1963, I, 139, пар. 29.

²⁷ *Ibid.*, 140, пар. 44.

²⁸ *Ibid.*, 143, пар. 9.

²⁹ *Ibid.*, 139, пар. 35.

ријуми у примјени чланова нису исти, а комбиновање њих може довести до неспоразума³⁰.

Стални суд међународне правде у спору који се тичао српских и бразилских дугова (*Serbian and the Brazilian Loans*³¹) под истим насловом „*Forse majeure*“ разматрао је и објективну и субјективну немогућност извршења не правећи разлику између више силе и *rebus sic stantibus*.

Међу новијим ауторима који изучавају објективну и субјективну немогућност извршења уговора заједно као основе престанка уговора јесте Весна Црнић-Гротић. Она истиче да Бечка конвенција у члану 61. прихвата „концепт физичке немогућности и то у доста уском облику стварног нестанка физичког предмета уговора“, те да постоје и друге немогућности извршења мимо нестанка предмета уговора као што је „позивање на тзв. клаузулу *rebus sic stantibus*, односно битну промјену околности, узрок који се такође може позвати као основа за престанак уговора“ изражен у члану 62. Конвенције³². Мада аутор наводи да постоје и разлике између ова два основа престанка уговора по којем се клаузула *rebus sic stantibus* односи на промјену околности која не чини извршење уговора немогућим, већ само отежаним, те се у случају клаузуле *rebus...* ради о „субјективној немогућности извршења уговора“, не можемо да се отнемо утиску да је расправа Комисије за међународно право по питању спајања чланова 21. и 22. нацрта (сада чланова 61. и 62.) Конвенције, оставила на њу јак утисак. Сматрамо да су то данас два сасвим одвојена основа престанка уговора и да их треба, сасвим одвојено и проучавати мада имају неке сличности³³.

Промјена околности као фактички моменат стоји у основи како *rebus sic stantibus*, тако и накнадне немогућности извршења. Основна теоријска мана оваквог схватања је у томе што брка двије концепције: концепцију *impossibilitas* (објективну немогућност извршења) и концепцију *difficultas* (субјективну неспособност извршења)³⁴.

³⁰ YILC, 1966, II, 256, пар. 1.

³¹ P.C.I.J. (1929), Series A 20/21.

³² В. Црнић-Гротић, 274-276.

³³ Упор. Њ. Јовић, *Правило суштинска промјена околности (rebus sic stantibus) као основ престанка уговора*, Мастер рад, Београд 2011, 19-21.

³⁴ М. Крећа, 1988, 137.

Престанак уговора због суштинске промјене околности настаје у ситуацијама гдје је извршење обавезе могуће, само што промијењене околности отежавају извршење обавезе или се због њих не може остварити сврха уговора у тој мјери да је очигледно да уговор више не одговара очекивањима уговорних страна и да би га било неправично одржати на снази, док престанак уговора због накнадне немогућности извршења настаје у ситуацијама у којима је због промијењених околности извршење уговора постало немогуће, а не само отежано.

ЗАКЉУЧАК

Накнадна немогућност извршења је, последице доношења Конвенције о уговорном праву 1969. године у Бечу, сведена на физичку немогућност извршења која се признаје као основ за престанак уговора у међународном праву само ако дође до физичког нестанка предмета уговора. Ако је немогућност извршења уговора привремена или је предмет уговора замјењив може доћи само до суспензије уговора, а не до његовог престанка.

Нејасноће око односа између више силе и накнадне немогућности извршења ће постојати и у будућности. Комисија, као ни Конференција, нису дали прецизан став по питању више силе. Мада се из става 1 члана 61 може извући закључак да је виша сила основни елемент накнадне немогућности извршења, не треба их у сваком случају поистовијетити. Додатни проблем представља што у Конвенцији није дефинисана виша сила, док у међународном праву, мада призната, изазива нејасноће. Комисија је у свом коментару на члан 58 нацрта, вишу силу сматрала прије као основ за суспензију уговора, него као основ престанка уговора.

Међународна пракса, посебно судска и арбитражна није богата, те нам не даје превише елемената да можемо да изведемо закључак како тумаче накнадну немогућност извршења у пракси. У спору између Мађарске и Словачке који је вођен пред Међународним судом правде, Суд није нашао основа за примјену члана 61 из разлога што је сматрала да је Мађарска допринијела немогућности извршења.

Однос између накнадне немогућности извршења и суштинске промјене околности дефинитивно је регулисан Конвенцијом и они данас представљају два одвојена основа престанка уговора. Њихове додирне тачке су и даље доста близу, тако да нас неће изненадити ако се државе буду позивале на оба основа за престанак уговора, као што је то био случај са Мађарском у *Case Concerning The Gabčíkovo-Nagymaros Project*.

Накнадна немогућност извршења не може се примијенити аутоматски као основ престанка уговора, већ се држава мора позвати на њу у поступку предвиђеним чланом 65 или чланом 66 Конвенције. Ако се ради о билатералном уговору, наступањем накнадне немогућности доћи ће до престанка дејства уговора ако су испуњени услови из члана 44, а ако се ради о мултилатералном уговору, према нама, могуће су двије ситуације. У једном случају, доћи ће до престанка дејства уговора између свих страна, ако је тако одређено уговором, или се сврха уговора не може остварити без државе која због накнадне немогућности не може да изврши своје обавезе према осталим државама. У другом случају, доћи ће до престанка уговора само за државу која не може да изврши уговорне обавезе због накнадне немогућности извршења, док ће уговор и даље да важи за остале државе стране уговора.

Сматрамо да ће се на накнадна немогућност извршења као основ престанка уговора у међународном праву, државе ријетко позивати и то само у оним ситуацијама у којима због више силе нису у могућности да изврше уговор у складу са начелом *pacta sunt servanda*.

Njegoslav Jović, MA

SUPERVENING IMPOSSIBILITY OF PERFORMANCE AS A BASIS TERMINATION OF TREATY IN THE INTERNATIONAL PUBLIC LAW

Summary

One of the bases of termination of treaty effect is supervening impossibility of performance. Most theorists of this basically comes down to

the physical impossibility of performance under which we mean the disappearance of items of the treaty. This attitude accepts and the Convention on the Law of Treaties in Article 61. However, in addition to the physical impossibility of performance in the theory of the state and the legal, sociological and moral impossibility of performance.

In this work we will expose conditions for the use of physical impossibility of performance and present the views of eminent theorists of international law. After quoting the views of eminent theorists we will state our views and reflect the relation between the supervening impossibility of performance and fundamental change of circumstances.

Key words: supervening impossibility of performance, Article 61 of the Convention on the Law of Treaties, termination of treaty action, force majeure (*vis major*; force majeure), fundamental change of circumstances (*rebus sic stantibus*).

ЛИТЕРАТУРА

1. А. Ромац, *Римско право*, Загреб 1989.
2. В. Црнић-Гротић, *Право међународних уговора*, Правни факултет Свеучилишта у Ријеци, Ријека 2003.
3. М. Бартош, *Међународно јавно право, Уговорно право*, III књига, Култура, Београд 1958.
4. М. Крећа, *Међународно јавно право*, четврто издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2010.
5. М. Крећа, „Накнадна немогућност извршења уговора у међународном јавном праву“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 3-4/1981, Београд 1981.
6. М. Крећа, *Престанак дејства уговора у савременом међународном јавном праву*, *Научна књига*, Београд 1988.
7. Њ. Јовић, *Правило суштинска промјена околности (rebus sic stantibus) као основ престанка уговора*, Мастер рад, Београд 2011.

8. Barcelona Traction, Light and Power Co., Ltd., Preliminary Objections, Judgment of 24 July 1964, ICJ Rep. 1964.
9. Case Concerning The Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), ICJ Reports 1997.
10. I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, Fourth edition, Oxford University Press, Oxford 1990.
11. International Status of South-West Africa, Adv. Op. of 11 July 1950, ICJ Reports 1950.
12. I. Sinclair, *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, Second Edition, Melland Schill Fund, Manchester University Press, Manchester 1984.
13. J. Andrassy, Међународно право, девето издање, Школска књига, Загреб 1987.
14. L. Oppenheim, *International Law: A Treatise*, Eighth edition, (eds. H. Lauterpacht), Longmans, London 1963.
15. M. N. Shaw, *International Law*, Fifth edition, Cambridge University Press, Cambridge 2003.
16. Yearbook of International Law Commission, 1963, Volume I, преузето са:
http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1963_v1_e.pdf, *aps.* 18. јул 2011.
17. Yearbook of International Law Commission, 1966, Volume II, преузето са:
http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1966_v2_e.pdf, *aps.* 18. јул 2011.

ПРИКАЗИ

